

MEDİNE'DEKİ GÛY U ÇEVGÂN YAZMALARI

Nuran TEZCAN*

Osmanlı edebiyatının en üretken yazarlarından olan Lâmiî Çelebi (Mahmûd b. Osmân 1472-1532) ve eserleri, bugüne kadar birçok araştırmaya konu olmuştur. Manzum ve mensur eserlerinin ve bunların yazmalarının sayısı çok fazladır. Lâmiî'ye ait olduğu kesinlikle bilinen eserler dışında, kimi kütüphanelerde onun adına kayıtlı fakat gerçekten ona ait olup olmadığı bilinmeyen birçok eser de bulunur.¹ Son zamanlardaki çalışmalarla bu gibi eserler üzerine kimi yeni bilgiler elde edilebilmiş ise de çözilemeyen sorunlar da kalmıştır.² Lâmiî'nin eserlerini ve bunların yazma nüshalarını araştırma çalışmalarına 70'li yıllardan başlayarak katıldım. Bu araştırmalarım sırasında Türkiye kütüphanelerinde yazma nüshası bulunmayan *Gûy u Çevgân* mesnevisinin Berlin Devlet Kütüphanesindeki³ ve Bodleian Kütüphanesindeki⁴ nüshalarını belirledim; bu iki nüshayı karşılaştırarak eserin tenkitli metnini hazırladım. Bu çalışmayı, yazarın hayatı ve eserleri üzerine bilinenleri bir araya getiren bir girişle birlikte 1977'de Ankara Üniversitesinde yüksek lisans tezi olarak sundum. Daha sonra giriş kısmını Almancaya çevirerek ve metinde geçen kelimelerin tümdizini (concordance) ekleyerek Almanya'da yayınladım.⁵ Daha yetmişli yıllarda *Gûy u Çevgân*'ın Medine'deki Şeyhülislam Arif Hikmet Kütüphanesinde 248/811 numarada kayıtlı bir nüshası daha olduğunu belirlemiş; bunu bir yazıda duyurmuş,⁶ tenkitli metni hazırlarken kullanmak üzere o nüshanın da mikrofilmni getirebilmek için sonuçsuz kalan girişimlerde bulunmuştum. 1993'te çalışmamı yayına hazırladığım sırada Medine nüshasından da yararlanabilmek için yeniden başvuruda bulundum; bu girişimimden de sonuç alamadım. Medine'deki Mektebetü'l-Melik Abdü'l-'Azîz Kütüphanesi içerisinde bulunan Şeyhülislam Arif Hikmet kitapları arasındaki Türkçe yazma-

* Bilkent Üniversitesi, Türk Edebiyatı Bölümü

1 Örneğin Lâmiî'nin Nefsü'l-emr-nâmesi üzerine bkz. Esir, Hasan Ali. Lâmiî Çelebi'ye İsnat Edilen Bir Eser: Risâle-i Nefsü'l-Emr-i Lâmiî. *İlmî Araştırmalar* sy. 12. 2001. 111-120; Lâmiî'nin tasavvuf risalesinin tek yazma nüshası üzerine bkz. Türk, Vahit. Darende Mehmet Paşa Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazmalar. *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*. Fırat Üniversitesi 1987. 211-281.

2 Karahan, Abdülkadir. Lâmiî. *İslam Ansiklopedisi* c. 7, 10-15; Alpay-Kut, Günay. Lâmiî Çelebi and his Works. *Journal of Near Eastern Studies* 3. Nr. 2, 1976, 73-93; Tezcan, Nuran. Bursalı Lâmiî Çelebi. *Türkoloji* 8. 1979. 305-343; Erünsal, E. İsmail. Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları II: Kanuni Sultan Süleyman Devrine Ait Bir İn'amat Defteri. *Osmanlı Araştırmaları IV*. 1984. 1-17; Ayan, Gönül Lâmiî Çelebi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri. Selçuk Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 1. 1994 43-64. Eğri, Saadettin. *Bir Bursa Efsanesi. Münâzara-i Sultân-ı Bahâr Bâ Şehriyâr-ı Şitâ*. 2001. 25-42.

3 Staatsbibliothek Berlin Ms. at 3597.

4 Bodleian Library Ms. Laud Or. 181.

5 Tezcan, Nuran. *Lâmiî's Gûy u Çevgân*. Stuttgart 1994.

6 Tezcan, Nuran. Lâmiî'nin Gûy u Çevgân Mesnevisi. *Ömer Asım Aksoy Armağanı* 1978. 201-225.

ların listesi 2001 yılında Mahmut Şarlı tarafından yayınlandı.⁷ Bu listede 248/811 no'da kayıtlı *Gûy u Çevgân* nüshasından başka bir de yine Lâmiî'ye ait olarak gösterilen 228/811 no.da "Şerh u Gûy u Çevgân" başlığıyla kayıtlı bir yazma bulunmaktadır.⁸

Bundan kısa bir süre önce Şeyhülislam Arif Hikmet Kütüphanesindeki 248/811 no.lu *Gûy u Çevgân* ile 228/811 no.lu *Şerh-i Gûy u Çevgân*'ın yazma nüshalarına ulaşmam mümkün oldu. Bu kütüphaneyi ziyaret etmiş olan değerli meslektaşım Dr. Nurettin Gemici (Köln), söz konusu yazmaların birer kopyasını sağlayarak bana getirmek lutfunda bulunmuştur. Bu önemli yardımından dolayı kendisine teşekkür borçluyum. Bu yazımda *Gûy u Çevgân*'ın bu nüshaları hakkındaki belirlemelerimi bildirmek istiyorum.

Şarlı'nın listesinde yer alan ve kütüphane kaydına dayanarak Lâmiî'ye ait olarak gösterilen 228/811 no.lu "Şerh-i Gûy u Çevgân" Lâmiî'ye ait değildir. 'Ârifî'nin *Gûy u Çevgân*'ının İlhamî tarafından yapılmış olan Türkçe çevirisidir. 62 varak olan yazmanın 2^b-62^a yaprakları arasında yer alan metin, Farsça dizelerin altına tam Türkçe karşılıkları verilerek yapılmış bir çeviridir. İlhamî her bir dizenin çevirisini verdikten sonra yorumunu da yapmış, ayrıca kendisi de aynı bağlamda Farsça beyitler eklemiştir. Yayına hazırlamakta olduğum bu nüshanın 2^b-4^a yapraklarında bulunan metni aşağıda veriyorum. (Aşağıda 'Ârifî'nin dizeleri italik olarak gösterilmiştir).

[2^b] İlâhî fazluñu yâr u refîk ét
Hidâyet yolını câna tarîk ét

Érişdür meh-i maşûda râhum
Bağışla suçumu 'afv ét günâhum

Çıkarma dâmen-i fazluñ élümden
Ayırma zikrünü cân u dilümden

Derünüm 'ışkile rûşenâ kıl
Cenâb-ı kudsün ile âşinâ kıl

Geçirdüm 'ömrümi tûl-i emelde
'Aceb hâlüm n'ola rûz-ı ecelde

Şifâtuñ hürmeti zâtuñ hakkiçün
Dü 'âlem içre âyâtuñ hakkiçün

İki 'âlemde rûzî kıl rızâñı
Ayırma cân u dilden istidâñı

Be-hakq-ı Ahmed-i Muhtâr-ı 'âlem
Be-hakq-ı zübde-i evlâd-ı Âdem

Çihâr yâr u eşşâb 'izzetine
Dağı evlâd u aḥbâb 'izzetine

Baḥâ âḥir nefesde rahmet eyle
Maḳâmum fazluñ ile cennet eyle

Çü fazluñ baḥrına yokdur nihâye
Fenâ buldukda erişdür beḳâyâ

[3^a] Yétişdür 'Ârifî rûḥına râḥat
Dağı İlḥâmiye vér istiṭâ'at

Ki éde tercüme işbu kitâbı
Bula ma'nâ-yı beyte feth bâbı

Hafâyı keşf édüp vech-i beyândan
Cemâlin göstere ma'nâ 'ıyândan

Ola ma'nâ-yı beyti bi'l-cümle yâd
Ola bu tercüme sıbyâna üstâd

Haṭâyile ḥalel görürse 'irfân
Édeler lutfile ıslâḥın iḥsân

⁷ Şarlı, Mahmut. Medîne-i Münevvere'deki Ârif Hikmet Bey Kütüphanesinde Bulunan Edebiyatla İlgili Türkçe Yazma Eserler. *İlmî Araştırmalar* 2001, sy. 11. 99-112.

⁸ A.g.m. s.111.

Ğaraz erbâb-ı 'irfândan du 'adur
Ki 'âlem ehli gibi bî-vefâdur

Aña érgürme bu rengin kitabı
Ki bilmez ol hitâb-ı pest-îbî

Şu kim inşâfı vardur sînesinde
Şafâ var kalbînüñ âyinesinde

İlâhî râh-ı hâkktan dūr kıılma
Kemâl-i cehlile mağrūr kıılma

Bilür ol ehl-i 'ışkuñ kıl ü kâlin
Tuyar ehl-i şafânüñ zevk u hâlin

'Ulümü çünki bilmedüm kemâhî
Baña bilmedigüm bildür ilâhî

O kim mağrûridur 'aceb ü riyânüñ
Yitirmişdür tarîkin Muştafânüñ

Çü kıldum cehlüme ben i'tirâfı
Keremden sen dañı diñle güzâfı

Ne inşâfı ve ne hüd dini vardur
Hemân eşhâb-ı 'ışka kîni vardur

Ze ân pîş ki hasb-i hâl güyem
Andan evvel ki hasb-i hâl söyleyem

[3^b] ya'nî risâle-i güy u çevgân ki hasb-i hâl-i nâzımdur meydân-ı / beyânda ğaltân olmazdan evvel *ez şâni'-i zü'l-celâl güyem* / 'azamet ve celâl issi şâni'-i berkemâlün diger zıkr-i cemilin ve vaşf-ı / celilin söyleyem li-mü'ellifihi beyân étmezden evvel hasb-i hâli / 'ıyân édem cemâl-i zü'l-celâli *ân hâlik-i mâh u hür ki çün güy* / ol ay ve günün hâliki ki top gibi *zû çarh fütâde* / *der tekâpüy* andan çarh yélüp yopurmağa düşmişdür ya'nî / eflâküñ güy-ves gerdân olduğı ihtiyârî degüldür belki / mü'eşşir-i hâkîkî ve fâ'il-i muhtârün ihtiyârı ve tahriki iledür şî'r / seyr-i sipihr ü devr-i kamer-râ çî ihtiyâr der gerdişend ber hasb-i / ihtiyâr-i düst şî'r be nezd-i 'aql-i her dâneninde hest ki bâ gerdende / gerdânende hest *zû güy-i sipihr müstedir est* / sipihrün güyü andan dönücidür zıkr olunduğı gibi çevgân-i hilâl / güşe-gir est ve hilâlün güşe-i felekde çevgân şeklinde / nümâyân olduğı andandur çarh-i ser gerdân ki ender cüst u cüst [4^a] hâl-i ü çün hâl-i ferzendân-i üst gerdiş-i çarha resen-râ / 'illetest çarha gerdân rândiden zilletest *ez hikmet-i üst der ze dü gir* anuñ hikmetinden 'amelledür. *çevgân-i / kazâ vü güy-i takdir* kazânüñ çevgânı ve kaderün güyü ya'nî / néce ki güy zarb-ı çevgânıla bî ihtiyâr gerdân ve ğaltân / olursa kader de kazâ muktezâsınca zuhûr eylemekde anuñ / gibi nâçâr ve muştarrdur li-mü'ellifihi yed-i kudretdedür güy ile çevgân / kazâ çevgân-ı kaderdür güy ğaltân *ez mâh berin bülend eyvân* / mâhdan bu yüce eyvân ya'nî felek üstünde *geh güy* / nümûde *gâh çevgân* geh güy göstermişdür gâh çevgân ya'nî / şan'at-ı 'acibi ve hikmet-i ğarîbî ile mâhı gâh bedr-i kâmil édüp / güy şeklin peydâ éder ve gâh hilâl édüp çevgân hey'etin gösterür / geh bedr ü gehî hilâl kereded geh kuruş u gehî hayâl kereded / *her zerre ze mâh tâ be mâhî* her zerre aydan balığa varınca ya'nî / e'âlî ve esâfilde zerrât-ı kâ'inâtdan ve mecmû'-ı mevcûdâtdan ...

Bu eser 'Ârifî'nin *Güy u Çevgân* mesnevisinin tam bir çevirisi ve yorumu olması bakımından önemli olduğı gibi dönemin çeviri anlayışını göstermesi bakımından da önemlidir. Bilindiğı gibi 'Ârifî'nin mesnevisi, derviş ile şehzade arasındaki aşkı *güy* ve *çevgân* allegorisiyle anlatan ve sonunda da alışılmış olduğı üzere ilâhî aşka dönüşen bir mesnevidir. Lâmiîf, bu mesneviyi *sebeb-i telifinde* arkadaşının ağzından (600. beyit) *senden geye rûmiyâne câme / 'arz éde ruhını hâş u 'âma* diyerek "türkî" dilde yeniden yazarak kaleme almıştır. Böylece de Arap ve Acemlerin örnek alacağı bir eser ortaya koymak istemiştir (610-612. beyitler): *Rûmuñ şahun içre fârisisin / Fürs ehlinin aña Fârisisin; Türkiye şu resme eyle nireng / andan 'Arab u 'Acem alup reng; şerm ile kalemlerün bıraksun / ser-nâmelerin hep oda yaqsun*. Buna karşılık İlhamî eserin tam bir çevirisini yaparak yorumunu vermiştir. Bununla da genç kuşağa

öğretici olmak amacını gütmüştür. Ancak Farsça bilgisinin güçlü olduğunu göstermek için de çevirdiği beyitin bağlamında kendisi Farsça bir beyit söylemiştir. Böylece Farsça bilgisinin şiir söyleyecek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

Bu çeviriyi yapan İlhâmî, Bağdadlı 'Ahdî'nin *Gülşen-i şu'arâ*'sında (yaz. 971/1563) ve bu tezkireden alınıp daha kısaltılmış biçimde Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-şu'a-râ*'sında (yaz. 994/1585) anılan İlhâmî olmalıdır. *Gülşen-i şu'arâ*'da⁹ İlhâmî hakkında verilen bilgi şöyledir:

"İstanbulî Hâce 'Abdullâh Nakşibendiyye hulefâsından olan Hakîm Çelebi Efendinün dervîşlerindendir. Bu devr şulehâsından sâbıkân 'ulûm-ı zâhire iştiğâl gösterürken ilhâm-ı rabbânî ve 'inâyet-i yezdânî erişüp terk-i mâsivâ ve kayd u bend-i dünyâdan geçüp es-selâmu fi'l-valâde fehvâsıyla 'amelü'l-fakru fahrî muktezâsınca kâ'il el-kanâ'atü kenzün lâ-yüfnâ edâsına rızâ vârip gûşe-i kanâ'at ihtiyâr ve genc-i inzivâda karar kılup kütüb-i mütedâvile mutâla'ası pâk ve bî-nazîr ve zebân-ı fâriside ma'lûmâtı haşş ve dil-pezir vâki' olmuşdur. zîrâ ki kaşâ'id-i şu'arâ-yı nâmdârı ve meşnevî-yi Monlâ Hudâvendigârı ve tedâvin-i meşâyih-nizâmı ve hamse-i Şeyh Nizâmîyi defâ'atle tettebbu' édüp her bir fende bir risâle ve nice nice mevâ'izile makâle yazmışdur. hâlâ rûz u şeb naşâyih-i müslimîn ve irşâd-ı muvahhidîn kılup şavm u şalâta kıyâm u takvâ tahâretiyle taşfiyye-i batn édüp (73b) 'ârifin içre şöhrat [ü] nâm bulmuşdur. ebyât-ı latîfi hiddet-engîz ve hikemât-ı şerîfi hakîkât-âmîzdür:"

Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresinde:¹⁰

"İstanbuldandır. makbûl-i hazret-i Bârî tâ'ife-i 'aliyye-i Nakşibendiyyenün küberâsından Emîr Buhârî hazretlerinin hulefâsından olan Hakîm Çelebi Efendinün fuķarâsındandır. şâbıkâ 'ulûm-ı zâhireye iştiğâl éderken ilhâm-ı rabbânî ve 'inâyet-i sübhân erişüb terk-i kıl ü kâl édüp tahşil-i zevk u hâl semtine sülûk étmişdür. muhakkâkane kelâmı ve dervîşâne ebyât-ı belâgat-nizâmı vardır:...."

Her iki tezkirede de tasavvufa yönelmesi ve Hakîm Çelebi'nin dervîşlerinden olup Nakşibendiyyeye intisabı ve güçlü Farsça bilgisine sahip olduğu vurgulanıyor. Hakîm Çelebi (öl. 9 zi'l-hicce 974/9 Haziran 1567), İstanbul'da Nakşibendiyye tarikatının kurucusu olan Emîr Buhârî'nin (öl. 922/1516) halifesidir.¹¹ Lâmiî (938/1532) ise Emîr Buhârî'nin Bursa'daki halifesidir.¹² Her ne kadar Hakîm Çelebi'nin dervîşi olan İlhâmî'nin ölüm tarihi bilinmiyorsa da Lâmiî ile yakın çağdaş oldukları anlaşılmaktadır. Fakat her iki eser, biri Bursa'da diğeri İstanbul'da, birbirinden bağımsız olarak yazılmıştır. Muhtemelen İlhâmî eserini Lâmiî'den sonra kaleme almıştır. Böyle olmakla birlikte Lâmiî gibi İlhâmî'nin de Nakşibendiyye tarikatına mensup olması, 'Ârifî'nin eserine bu tarikat çevresinde ilgi duyulduğunu göstermektedir.

Lâmiî'nin *Gûy u Çevgân*'ı olan 248/811 no.lu yazmaya gelince bu Lâmiî'nin *Gûy u Çevgân*'ının 3. nüshasıdır. Tenkitli metin yayınımda, 16. yy. Türkçesine göre harekelenmiş, fakat baş tarafı eksik olan 1215 (m. 1800) istinsah tarihli Berlin nüshasını esas almış, çekimlendiği tarih bilinmeyen ancak harekelenmiş olan kimi kelimelere göre geç bir çekimleme

⁹ *Tezkire-i Gülşen-i şu'arâ* TDK yazma B/55. 73a-b.

¹⁰ Kınalı-zade Hasan Çelebi *Tezkiretü's-şuarâ*. (yay. İbrahim Kutluk) I. cilt. 169. 1978.

¹¹ Kufalı, Kasım. Molla İlahî ve Kendisinden Sonraki Nakşibendiye Muhiti. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 1949. c. III. Sf. 136-138; Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa. *İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf Emîr Buhârî*. 1999. sf.10.

¹² A.g.m. 136.

olduğu anlaşılan Bodleian nüshasındaki nüsha farklarını aparatta vermiş, eksik kısmı da Bodleian nüshasına göre tamamlamıştım. Tenkitli metin yayınımda, 16. yy. Türkçesine göre harekelenmiş, fakat baş tarafı eksik olan Berlin nüshasını esas almış, çekimlendiği tarih bilinmeyen ancak harekelenmiş olan kimi kelimelere göre geç bir çekimleme olduğu anlaşılan Bodleian nüshasındaki nüsha farklarını aparatta vermiş, eksik kısmı da Bodleian nüshasına göre tamamlamıştım. Berlin nüshası 1a'da bulunan Çavuş-zâde es-Seyyid Mustafâ b. Mehmed'e ait Manisa 15 zi'lhicce 1215 (29 Nisan 1801) temellük kaydında "be- hatt-ı 'Ubeyd Dede el-mevlevî" notu bulunmaktadır. 'Ubeyd Dede el-mevlevî, Lâmiî'nin *Münşe'ât*'ındaki 30. mektupta adı geçen katip 'Ubeyd Dede olmalıdır. Dolayısıyla Berlin nüshası eksik olmakla birlikte en eski, belki de daha Lâmiî hayattayken yazılmış nüsha olmalıdır.¹³ Berlin nüshasının eksik, Bodleian nüshasının ise geç istinsah edilmiş olması dolayısıyla şüphesiz belli bir önem taşıyan Medine nüshasının fotokopilerini inceleyince bu nüshanın tenkitli metin yayınında yeni bir düzenleme gerektirmediğini, bu nüshaya dayanarak yapılacak düzeltme ve eklemeler bulunmadığını gördüm. Yine de Lâmiî yazmalarının eksiksiz bilinmesine yeni bir katkı sağlamak üzere bu nüshayı tanıtmayı gerekli gördüm.

Tenkitli metin yayınında Berlin nüshası için A, Bodleian nüshası için B kısaltmalarını kullanmıştım. Burada Medine, Şeyhülislam Arif Hikmet Kütüphanesindeki nüshayı C olarak göstereceğim. Bu nüshanın başında:

*în kitâb Güy u Çevgân li'l-Lâmi'î Çelebi
istişâbetü'l-müznibi'l-'âciz
Ahmed Nazîf ez-ğülefâ-i kâtib
kethüdâ hazret-i şadr-ı 'âlî
fî sene 207 - 11 rebi'ü'l-evvel*

kaydı bulunmaktadır (m. 18 Eylül 1792). 1a'da *Güy u Çevgân li'l-Lâmi'î Efendi* ibaresi ile kütüphane kaydı ve damgası (*mumâ vakfiyyeti'l-'abdu'l-fakîr ilâ rabbihi el-ğanî Ahmed 'Ârif Hikmetu'llâhi bin 'İşmetu'llâhi el-Hüseynî fî medînetü'r-resûli'l-kerîm 'aleyhi ve 'alâ âlihi eş-şalâtu ve't-teslîm be şartî an lâ yaħruc 'an hazânetihi ve'l mü'emmin maħmûl 'alâ emânetihi*) yer almaktadır (Aynı damga 66a'da da vardır. Ayrıca 2a'da biri orta büyüklükte, diğeri küçük olan iki damga daha vardır). Yazmanın 8.-40.yapraklarında yazının okunmasına engel olmayan su lekeleri bulunmaktadır. Yapraklar sonradan özensiz bir yazıyla numaralanmıştır. Sayfa düzenlemesinde paralellikler vardır.

A nüshasında 2-7. yaprakların eksik olmasına karşılık C nüshası tamdır, 66 yapaktır. İki yazmanın da ilk sayfasında aynı tezhib bulunmaktadır. A nüshası gibi bu da harekeli nesih ile yazılmıştır, fakat bazı harflerin (*be, te, nûn, kâf*) yazılış karakteri farklıdır. Yine A nüshasından farklı olarak bu nüshada sayfa altlarına düzenli bir şekilde *râbîta* konmuştur. Bu C nüshasında metin 1b'de, A nüshasında 2b'de başlar. İlk sayfada A'da ve C'de 10 beyit bulunur. A nüshasında bundan sonra 6 yaprak eksiktir (= C'de 2a-7b). B nüshasındaki satır sayısı farklı olduğundan A nüshasında tam olarak kaç yaprak eksik olduğunu belirlemek mümkün

¹³ Lâmiî'nin *Münşe'ât*'ındaki 30. mektup, Lâmiî'nin Kanunî Sultân Süleymân için yazdığı Gül redifli "kasîde-i şad-bergün" "Kütib-i Divân-ı 'âlî Haydar Çelebi'ye" sunduğu surete ilişkin mektuptur. Lâmiî, bu mektubun son kısmında katip 'Ubeyd Dede'nin de kendisi için duacı olduğunu bildirir. Bkz. *Münşeât-ı Lâmiî* 2006:195-196. Sohrweide 'Ubeyd Dede el-mevlevî'nin, A. Gölpınarlı'nın *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* kitabındaki (1953:121) bilgiye dayanarak 995/1586-7'de öldüğünü yazar. Bkz. Sohrweide 1981: 247.

olmamıştı. Eksik yapraklardan dolayı A nüshası 3^a, C nüshası 8^a'ya denk düşmektedir. Yani bu iki nüsha (A3^a=C8^a) 186. beyitte birleşmektedir; ancak tenkitli metin yayınında sadece B'de bulunan ve tevhid başlığı olan *tevhid-i hudāy 'azze ismuh / lā-yumkinu 'adduhu ve resmuh* beyti birinci beyit olarak kabul edilip numaralandığından bu 186. beyit (*berķ idi ne raḥş ol âteş-tîz / yā āb-ı revān idi sebūk-ḥîz*) 187. beyit olarak bulunmaktadır. İkinci beyit olan *der 'arsa-i güft u güy-ı tevhid / çevgān-zen-i maḳal-i tecrid* ise A ve C nüshalarında tezhib içine yazılmıştır. Metin A ve C nüshalarında *el-ḥamdü li-ḥāliki'l-berāyā / ve'ş-şükrü li-vāhibi'l-âṭayā* beytiyle başlar.

C nüshasında mesnevinin beyit sayısı 1882'dir, bu da mesnevinin tam beyit sayısıdır. Beyit sayısı 1890 olan B nüshasında sonradan eklenmiş olduğu anlaşılan 10 beyit vardır (1, 363, 374, 383, 384, 405, 413, 416, 435, 436 no.lu beyitler). Bu beyitler C nüshasında da yoktur.¹⁴ Buna karşılık A ve C nüshalarında bulunan 798. ve 1771. beyitler B nüshasında bulunmamaktadır.¹⁵

A nüshasında dört yerde *derkenâr* bulunmaktadır. Bu *derkenâr*'lar C nüshasında da olduğu gibi yer alır; hatta bunların her iki nüshaya da sonradan, aynı elden çıkmış bir yazıyla eklendiği söylenebilir: A 42^b / C 47^a *aḥvāl-i ṭabābet*, A 43^b/C 48^b *şıfat-ı pîrezen*, A 44^b/C 49^b *midḥat-i zenān-ı pākîze-tıynet*, A 46^a/C 51^a *mezzemmet-i zenān-ı bed-sirişt*.

A nüshasında Arapça ve Farsça 32 kelime Osmanlıcadaki alışılmış biçimlerinden farklı olarak harekelenmiştir. Örneğin: *hūr: ḥvār* (7b), *derḥor: derḥvār* (139b), *zebān: zübān* (225a), *sūḥan: saḥun* (358b), *püser: piser* (640a), *pesend: pisend* (655a), *feşān: fişān* (699a) vb.¹⁶ Bu kelimelerden bazıları hariç (A *yiksān* 662^b: C *yeksān* 653^b, *yikser* 826^b: C *yekser* 817^b, A *ḥırgāh* 867^b: C *ḥargāh* 858^b, A *sipehr* 1382^b: C *sipih* 1373^b, A *meḥnet* 1714^b: C *miḥnet* 1705^b) C nüshasında da A nüshasında olduğu gibi harekelenmiştir.

Her iki nüsha da sayfa ebadı ve her sayfada bulunan beyit sayısı aynıdır. Her iki nüshada da bazı sayfalarda bazı beyitler ortalanarak yazılmıştır. Ancak ortalanmış beyitler, her iki yazmada aynı değil, farklı beyitlerdir. Dolayısıyla her sayfa aynı beyitle başlamamaktadır. Bu nedenle bazı sayfalarda beyit sayısı değişmekte, birbirine denk düşen sayfalardaki beyitlerin kaymasına yol açmaktadır. Her iki nüshada farklı beyitlerin ortalanmış olmasından kaynaklanan bu kaymaları sayfalara göre şöyle göstermek mümkündür:

C 24^b'de yer alan fakat A'da olmayan sayfa ortalaması dolayısıyla 25^a'dan itibaren sayfa başında bir beyit kayar. C 28^a'da sayfalar tekrar A ile denkleşir. C 33^a'da tekrar bir beyit kayar, 33^b'de 2 beyit, 36^a'da 3 beyit kayar. 36^b'de kayma 2 beyte iner. 37^b-52^b'de tekrar 3 beyit kayar. 53^a-58^a'da 2 beyte iner. 59^a-b'de kayma 3 beyit olur. 60^b'de ise 2 beyte iner. 61^b-66^a'da tekrar 3 beyit kayar.

A ve C nüshalarında *derkenâr*'ların aynı olması, harekelemelerin büyük ölçüde birbirini tutması ve sayfa düzenlemesindeki denklikler, bu iki nüshanın birbiriyle sıkı ilişkisini ortaya koymaktadır. Buna göre C nüshasının, A nüshasında çekimlendiği, A nüshasındaki eksik yaprakların sonradan kaybolduğu anlaşılmaktadır.

¹⁴ Tezcan 1994, 46.

¹⁵ A ve B nüshalarına göre yapılan tenkitli metin yayınında beyit sayısı 1892'dir. Bkz. Tezcan 1994.

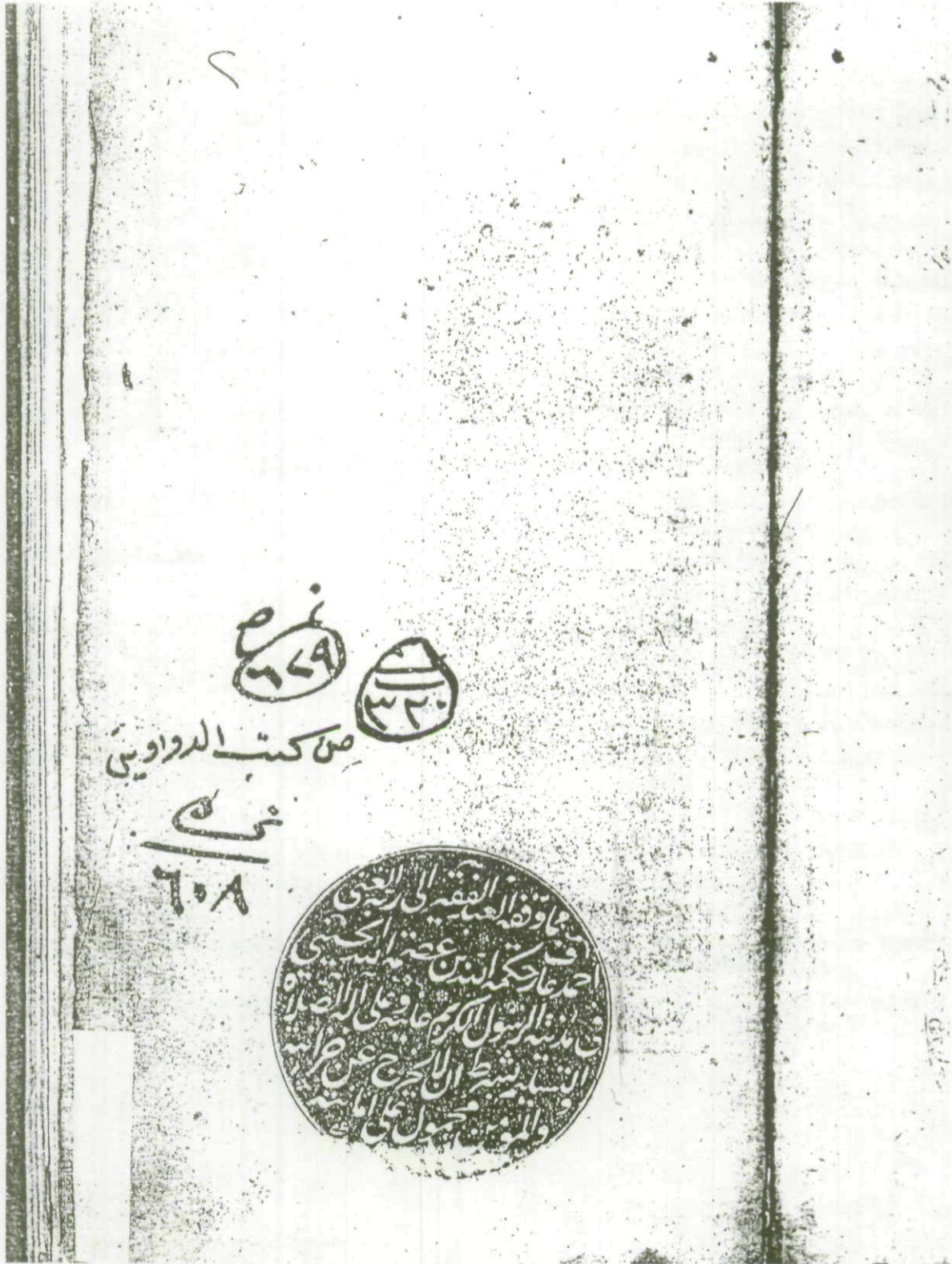
¹⁶ Tezcan 1978, 205 ve Tezcan 1994, 47.

Kaynakça**Birincil kaynaklar**

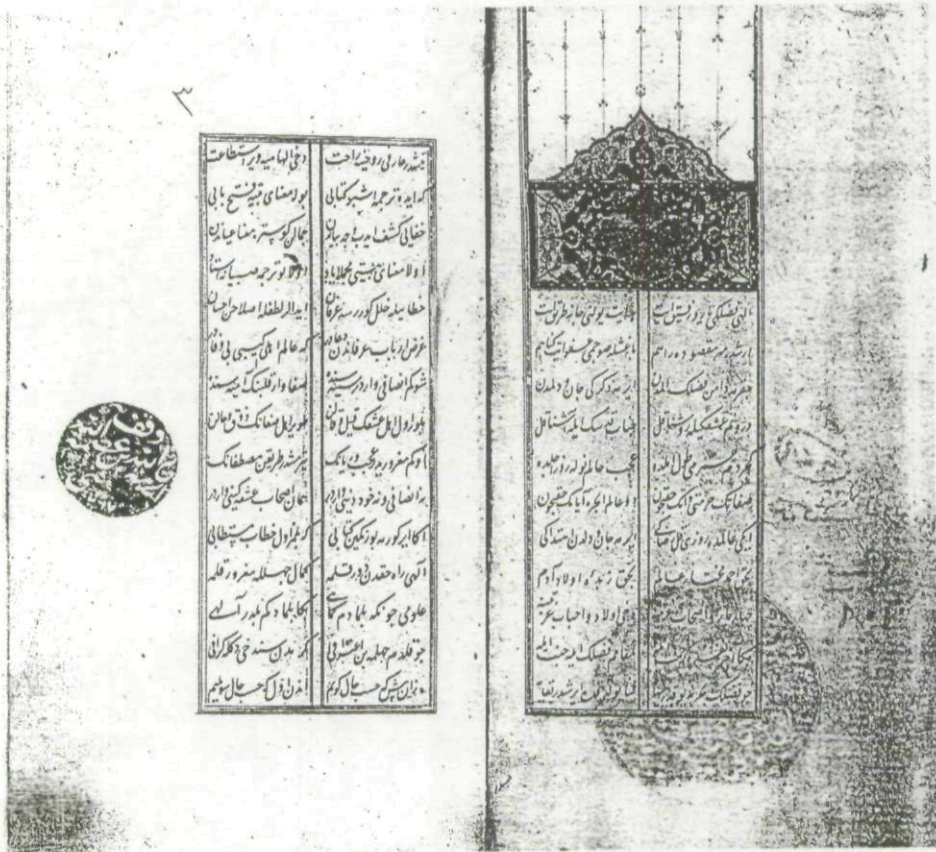
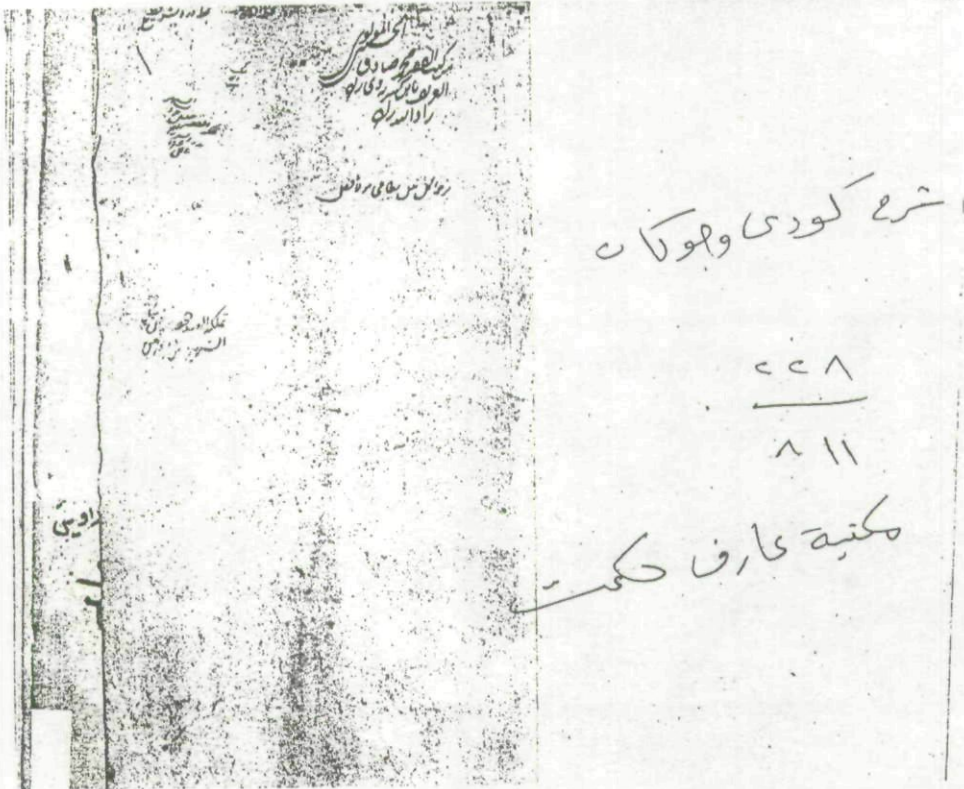
- Ahdî, *Tezkire-i gülşen-i şu'arâ*, TDK yazma B/55. 73^{a-b}.
 Kınalı-zade Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ* (yay. İbrahim Kutluk) 1. cilt. 169. 1978.
 Lâmiî, *Gûy u Çevgân*, Staatsbibliothek Berlin Ms. at 3597.
 Lâmiî, *Gûy u Çevgân*, Bodleian Library Ms. Laud Or. 181.
 Lâmiî, *Gûy u Çevgân*, Medine 248/811.
 İlhamî, *Gûy u Çevgân*, Medine 228/811.

İkincil kaynaklar

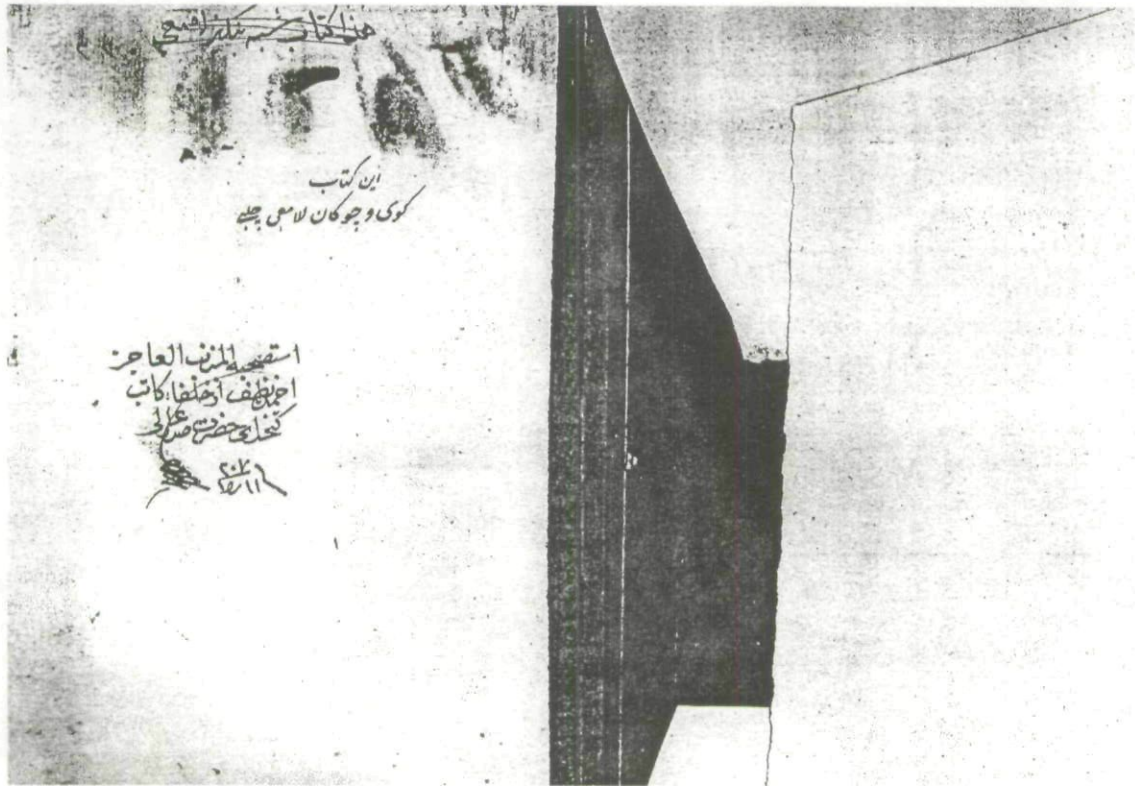
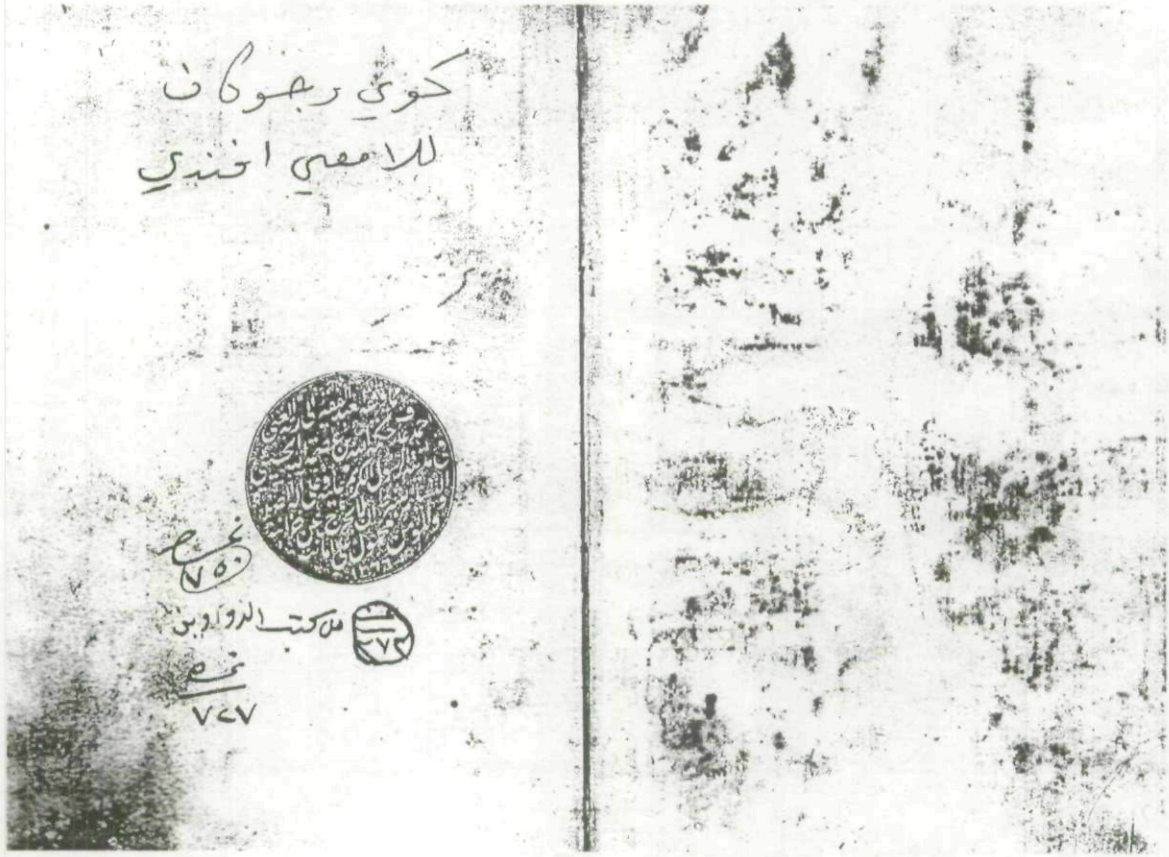
- Alpay-Kut, Günay. (1976) Lâmiî Çelebi and his Works. *Journal of Near Eastern Studies* 3. nr. 2, 73-93
 Ayan, Gönül. (1994) Lâmiî Çelebi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri. Selçuk Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 1. 43-64.
 Eğri, Saadettin. (2001) *Bir Bursa Efsanesi. Münâzara-i Sultân-ı Bahâr Bâ Şehriyâr-ı Şitâ*. 25-42.
 Erünsal, E. İsmail. (1984) Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları II: Kanuni Sultan Süleyman Devrine Ait Bir İn'amat Defteri. *Osmanlı Araştırmaları* IV. 1-17.
 Esir, Hasan Ali. (2001) Lâmiî Çelebi'ye İsnat Edilen Bir Eser: Risâle-i Nefsü'l-Emr-i Lâmiî. *İlmî Araştırmalar* sy. 12. 111-120
 Esir, Hasan Ali. (2006) *Münşeat-ı Lâmiî* (Lâmiî Çelebi'nin Mektupları-İnceleme-Metin-İndeks-Sözlük. Karahan, Abdülkadir. Lâmiî. *İslam Ansiklopedisi* c. 7, 10-15.
 Kufralı, Kasım. (1949) Molla İlahî ve Kendisinden Sonraki Nakşibendîye Muhiti. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. c. III. sf. 136-138.
 Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa. (1999) *İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf Emir Buharî*. sf. 10.
 Sohrweide, Hanna (1981). *Türkische Handschriften*. Teil 5.
 Şarlı, Mahmut. (2001) Medîne-i Münevvere'deki Ârif Hikmet Bey Kütüphanesi'nde Bulunan Edebiyatla İlgili Türkçe Yazma Eserler. *İlmî Araştırmalar* sy. 11. 99-112.
 Tezcan, Nuran. (1978) Lâmiî'nin Gûy u Çevgân Mesnevisi. *Ömer Asım Aksoy Armağanı*. 201-225.
 Tezcan, Nuran. (1979) Bursalı Lâmiî Çelebi. *Türkoloji* 8. 305-343
 Tezcan, Nuran. (1994) *Lâmiî's Gûy u Çevgân*. Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland. Supplementband 35. Stuttgart.
 Türk, Vahit. (1987) Darende Mehmet Paşa Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazmalar. *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*. Fırat Üniversitesi. 211-281.
 Wheeler M. Thackston, Jr. - Hossein Ziai. (1999) 'Arifi of Herat *The Ball and Polo Stick or The Book of Ecstasy*. California.

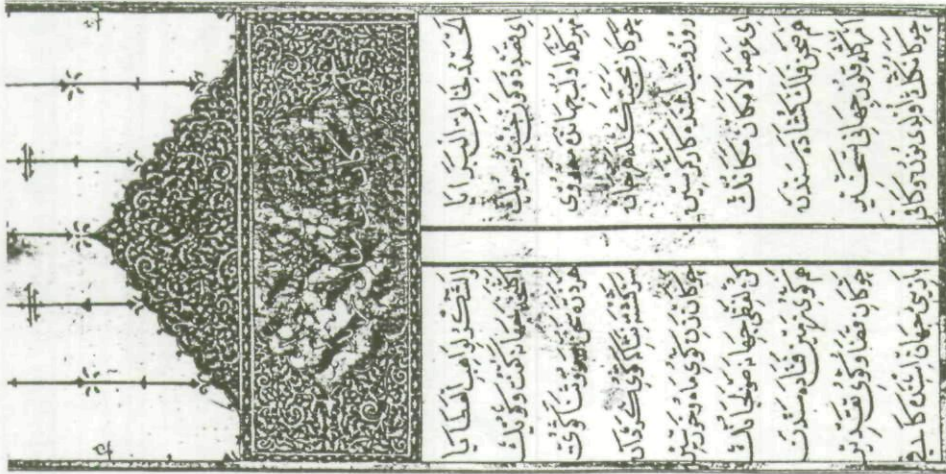
1. Şeyhülislam Arif Hikmet, Medine no: 228/811

1. Şeyhülislam Arif Hikmet, Medine no: 228/811

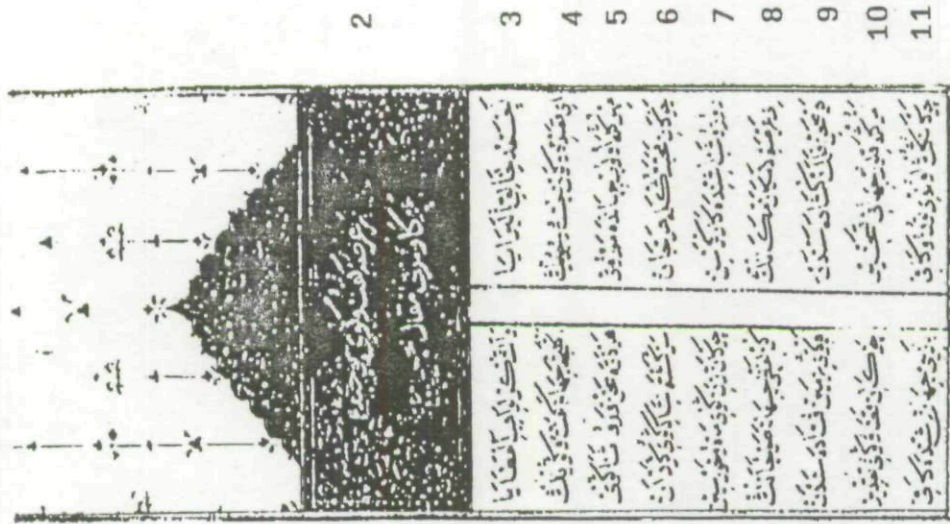

2. C nüshası Şeyhülislam Arif Hikmet, Medine no. 248/811

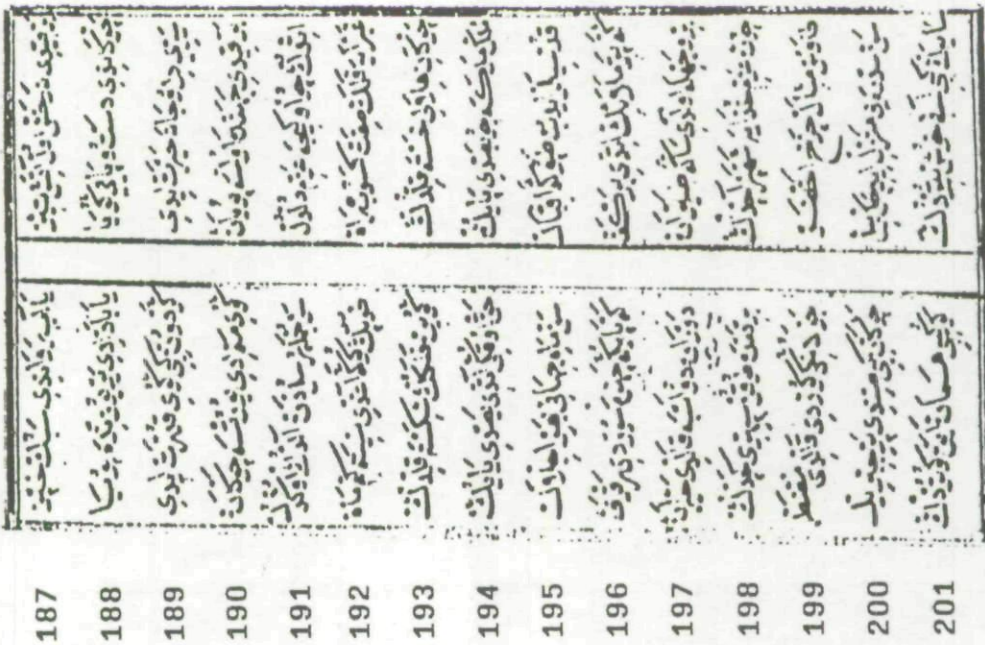

ویناقتی کوئی کوئی دیکھ سکا نہ سیدان فلک شکر و با جہانم سزائندہ اولدی بولساں هر شی توکل اولدیسنا ایختندہ لحق پنج طر و صولجان دوز باغ و جہنم کماک ماہ تابان بیروهر سیک شکر ترد هر شکله دوز و دوزی صینا لفظ کما ندوی و صبر کمال عاجز مدخل و صبر و شکر ای ملک و جہنم سلطان	فلک اکی کوئی کوئی چو کانا چو کماک اولدی لاجوم ران یوکرشمه دوز و طر و کوفتی چو کانا ن بان دهان ایختن بال و جہنم کماک و دوز جان دوز کو صورت کوئی و کماک چو کانا جینده پنج و دوز ترد عشق طر و دوز و جہنم آرسته جہنم فلاح کانا فلک کماک دوز و جہنم کماک چو کانا ن بان دهان ایختن	ای ملک و جہنم سلطان چو کانا ن بان دهان ایختن دکرا کماک میل و نوز و کانا دوز و جہنم کماک و دوز کانا چو کانا ن بان دهان ایختن
--	--	---

2b

3a

3. A nüshası Staatsbibliothek, Berlin Ms. or. Oct. 3597

Copyright of Journal of Turkish Studies is the property of Gonul Tekin and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.